

Ընորհակալութեամբ ստացանք պ. Բովան
Նազարեանին ՀՀայոց լեզուի ուսուցիչէ՛լ այ-
ն տափրուծին չորրորդ տարու պաշտաթի-
րի դրէ՛լ ունի ի նորից իր արժանաւորութի-
ւը, բայց մի է նոյն ժամեռակ խորհուր-
տայինք այդ տեսակ գրգռել կազմակերպիս
ինքնուրոյն լեզուի դպրոց է ոչ թէ հե-
տքիւրաք մի որ է հռու զասագրքին։ Օրը
հնդկամբ պատմում է թէ ինչ է արդիւն-
քում բնութիւնը օգոտտու ամենի է աւսում
տեսեալ, այսպիսով մուրեցեցնելով մանուկ
հասակադուծիւնը։ Ընդատու ամիսը պող-
տախ է է զեղեցիկին խնամքեցնելով ու ասանել
գարգաւունս Լուսլ բերում է մեզ փրան, յ

դովի յայտարարութիւնը «Մանգուձէ» մէջ իմ արած մի քանի զիտողութեանց վրաս Խնդրեմ այժմ չը զլանաք տեղ տալ Զեր լրագրի մէջ իմ պատասխանին

Միացեալ ընկերութիւնաց նախկին Տնօրէն ժողովը խոստանում էր Տասարակութեան իր արած յայտարարութեան մէջ «փութացնել» իր տալիք հաշիւները, յիշեցնելով մի և նոյն ժամանակ «կարեւորութիւն» չը տալ իմ արած զիտողութիւններին 40,000 թուրքու մասին: Եթէ անցեալ Տնօրէն ժողովը ուզում էր, որ Տասարակութիւնը «կարեւորութիւն» չը տար՝ իմ արած զիտողութիւններին, այն ժամանակ հարկաւոր էր, որ ինքը այդ Տնօրէն ժողովը օրինակ ցոյց տար, այնչափ մեծ կարեւորութիւն տալով «Մանգուձէ» մէջ իմ արած զիտողութիւններին, որով միանգամայն բոլոր լրագիրներին դիմեց իր յայտարարութիւնը հրատարակելու համար: Մի՞թէ՞ այսչափ չնշտ է եղել մի որ և իցէ յայտարարութեամբ հասարակութիւնը միամտացնելը... Միւս կողմից էլ բուսական հետաքրքրաշարժ է անցեալ Տնօրէն ժողովի վարմունքը ինձ հետ: քանի որ դեռ իրանց անձները և դործերը չը ճանաչելով պարզազանգ էին աւուստիստայումի Նպաստ իրանց գործունէութեան, այն ժամանակ դէպի ինձ ուղղած իրանց պաշտօնական նամակներով այնչափ կարեւորութիւն էին տալիս ինձ, որ ես կարմրում էի իմ տեսած շուտապէս փութեամբ շողմորութիւններին: Իսկ երբ Կ. Պօլիս գալով,՝ սկսեցի քննադատական լեզուով խօսել իրանց հետ, այդ րոպէից սկսեցին սանձ «էլ կարեւորութիւն» չը տալ՝ իմ խօսքերիս: մի՞թէ կարելի է այսչափ պարզապէս համարել Հայ հասարակութիւնը... Բայց հարցը իմ անձնաւորութեան վրա չէ: այլ ազգին տալիք 40,000 թուրք հաշիւ: վասն որոյ ցանկալի է, որ Միացեալ ընկերութեանց նախկին Տնօրէն ժողովը իր հաշիւները «փութացնելով» ուշադրութիւն դարձնէ մանաւանդ հետեւեալ կէտերի վրա:

Միացեալ ընկերութիւնը լինելով բարեգործական հաստատութիւն, որի մէջ մասնակցողները իբր թէ «ձրիարար և անձնութեամբ» պիտի ծառայեն, անցեալ Տնօրէն ժողովի ժամանակ այսպէս է վարվել: Պ. Վասիլեանի «գեղազրութիւն» անուն. «աշխատութիւն» տպագրելու համար 200 ոսկի ծախք, մինչդեռ ինձ յայտնի է, որ հանգուցեալ մայիսը Միանաբարձի առաջին Հայ գեղազրութեան տպագրելու համար անցեցի և 6—7 ոսկի ծախք, իսկ Կ. Պօլիս այժմ տպագրելու համար ի հարկէ հարկաւոր է աւելի քիչ:

Պ. Վասիլեանի Հայաստան ծանապարհորդելու համար 100 ոսկի ծախք, մինչդեռ ինձ անձամբ գիտեմ, որ Հայաստանի ծանապարհորդութիւնը, եթէ զընկանը ոսկով լիքն էր լինի, դարձեալ զընկանը աւելի ծախք չի պահանջի իր կարաւանային հաղորդակցութեամբ և ամեն տեղի հիւրընկալութեամբ:

Պ. Վասիլեանի «անձնութեան» ծանապարհորդութեան համար տուած է նորան ևս մի ոսկի ժամացոյց, որ կարծէ 20 ոսկի (ասում են թէ նորա համար, որ Բիւրդեբը զողացել են ճանապարհորդութեան իր և Թուրքիայի հաղորդակցութեան ծրարը, որը չը գիտեմ թէ ի՞նչ էր շինում Հայաստանի լեռների վրա...)

Նոյն Պ. Վասիլեանի «անձնութեան» համար 38 ոսկի տարեկան տան վարձ է տուած, Սթիւքոնի մէջ նորա տանը մի երկու անգամ ժողով-

վելու համար ընկերութեան յառաջգործութեան» վրա խօսելու զիտողութեամբ: ուրիշն միայն Պ. Պ. Վասիլեանի «հայրենասիրութիւնը» վարձատրելու համար մի տարիայ մէջ անցեալ Տնօրէն ժողովը 358 ոսկի ծախք է արել: Եւ ազգաբնակչութիւնը է...:

Միացեալ ընկերութիւնը լինելով ո՛չ անգլիական Ուէստ-միլիտարութիւն, ո՛չ Թիւրքիայի մեծ Վիլլիքսթըմ և ո՛չ էլ ազգային Պատրիարքարան, այլ մի խեղճ և համեստ (°) հինաւրիտութիւն մի քանի գիւղական դպրոցներում այրուքն սովորացնելու համար, անցեալ Տնօրէն ժողովի ժամանակ (Երեւն և հիմա՞յ) ունեցել է հետեւեալ ծախքերը ո՛չ—ուսումնարանական նպատակի համար:

Ա. Կենդրոնական վարչութեան մէջ—623 ոսկի (ըստ Բիւջէի, կը տեսնենք և իսկական ծախքն էր)

Բ. Այլ և այլ ծախք—464 ոսկի: ուրիշն ընդամենը կենդանի մէջ միայն մօտ հազար ոսկի կամ ասք հազար թուրք ծախք: Եւ «բարեգործական» և «համեստ» հաստատութիւն է. . .

Ճանաչեալ լրագրաց համար տարեկան 30 ոսկի, իսկ միայն Թերթիսի-Նիքեարի մի քանի բաժանորդագրութեան տարեկան գինը 12 ոսկի: հետաքրքիր էմբանալ թէ ի՞նչ օտաբոգութեան նպատակի համար է այսպիսի միանաբարձիւն, երբ յիշեալ օտար լրագիրը Հայոց ազգի և եկեղեցու երդուեալ թշնամին է ծանալեալ համայն ազգի մէջ:

Նոյն Տնօրէն ժողովը չը գիտեմ ո՛ր մեծ մարմնամարդական ֆէհիլիէին (ըմբիշ) վճարած է (° . °) կանխիկ 70 ոսկի, իսկ Ռիշեալ ֆէհիլիէն միւս օրը եւեթ անյայտացած է:

Նոյն Տնօրէն ժողովը չը բաւականանալով «այլ և այլ» ծախքերի համար մեխած 464 ոսկիով, իր Բիւջէի մէջ (իսկականում էրեւն աւելի ևս) ցցց է տալիս զարձակ 50 ոսկի «այլ և այլ» ծախքերի համար: (ինչ անորոք բան, միանգամայն սակ» «այլ և այլ» ծախք ամեն հաշիւներէց կարճ պրծնելու համար)

Այս բոլոր սոսկալի ծախքերը անկուց յետ, նախկին Տնօրէն ժողովը 180 ոսկի էլ շինական է Կիլիկիայի գիւղական վարժարանի ուսուցչին, իսկ 100 ոսկի միայն Թուսպիսի Կոնստանտինի Կոնստանտինի մի ուսուցչին, մինչդեռ այսպիսի Կոնստանտինի Կոնստանտինի մէջ չեն տառնում նաև համալսարաններում աւարտածները:

Ահա դեռ մի քանիսը այն կէտերից, որոնց վրա ցանկալի է, որ անցեալ Տնօրէն ժողովը ուշադրութիւն դարձնէ «փութացնելով» իր հաշիւները, ի տեսնեց զուր յայտարարութիւնների վրա ժամանակ և փող վատնելու՝ մասնաւոր անձանց «կարեւորութիւն» տալու կամ չը տալու համար:

Գրիգոր Նիկողոսեան

ՆԱՄԱԿ ԹԻՌԻՔԱՍԵՐ

Կ. Պօլիս, 4 օգոստոսի

Անցեալ շաբաթ, յունիսի 27-ին Պերսի հայ կաթողիկոսի Ոսկերեան եկեղեցու մէջ հակահասունեանները արտաքու կարգի նիստ ունեցին իրանց տանու ու շուր տարվա ծանաղալից պարգևով հայր Էմիլիանոսի նախագահութեամբ: Նիստ սկսած րոպէին հարկաբեր օտարաց յիշեալ իմ բարեկամից ներկայ գտնվել իրանց վիճարանութեանց և խորհրդակցութիւններին. անմիջապէս ցնացի այնտեղ, որ իմ բնակարանից 10 րոպէ հեռավորութիւն էր: Նիստի մէջ ներկայ էին 44 հոգի հակահասունեանների պարագլուխ-

ներից, որոնց մէջ գտնվում էին չորս-հինգ անձնիք, որոնք յայտնի են այս տեղ ինչպէս լաւ պետական մարդիկ և փորձված փաստաբաններ: Հայր Էմիլիանոսը ներկայացրեց ինձ բոլոր ժողովին և մասնաւորապէս յիշեալ չորս-հինգ անձնիքներին, որոնք էին պ. պ. Միլիան-Բէ-Կիւզեան, Բիւրդեբեան, Կ. Սարգս, Բիւզե-Օրլու և այլն: Կ. Պօլիս նա մասնաւոր մեղ ուրացաւ այն օրից, երբ գերապաշտեալ Ազարեանի Բ. Կուրբերիակ յանձնեց, զան զուգ վկայ եղեք մեր ուսումնայ եղբայր քով, որ Ազարեանին բերաթ տալը կամ չը տալը բնաւ վերաբերութիւն չունէ մեր ազգային սկզբունքներին: ասաց վերոյիշեալներին մինը: Սրանից յետ սկսվեցին խորհրդակցութիւնները իրանց բունիկ: Նոր ընթացքի համար, իրանց մաքառումը շարունակելու համար Արած ատենաբանութիւններին նաև համառօտ բովանդակութիւն մէջ բերելու շատ տեղ կը բռնէր, վաւերորդ ստիպված եմ զրկել ձեր ընթերցողներին այդ ընտրի և ոգևորեալ հայրենասիրական գիտելիքներին: Եթե մէջ աչք ներդաշնակ ոգևորութիւնը յանուն ազգայնութեան, պապի գրեալներով դեմ, մարդ լցվում էր մի վեճ զգացմունքով, անսկզբութիւն զրգալի հայր: միւս է նա, թէ կուգ զարեւով հեռացած լուսաւորական եկեղեցուց: Առեւտրաներից միջը յայտնի հետեւեալ մաքերը, որ շատ մօտիկ էին Մշակի մի ժամանակ ասածներին. «մաքառելով մինչև վերջին շունչը մեր եկեղեցու և ազգային սահմանադրական իրաւունքների պաշտպանելու համար, հարկաւ մենք ներշնչված ենք ոչ թէ ո և է նեղ չարափակներէ, ինչպէս օրինակ մնալ անուշալ կաթողիկոսի առաջն րի ի իստուրուս ճանաչելու, ոչ մեր մէջ հոգի և կենդանութիւն պահպանող այդ էլ, վասն զի մենք գիտեմք որ հեռու չէ այն ժամանակը, երբ բոլոր հայերը համախմբվելով իրանց հայրենիքի մէջ պիտի կորցնեն բոլոր կրօնական խորութիւնները, այլ մեղ կառաւորեալ այն չարափակութիւն, որ համայն աշխարհի առաջ ապագայունքներ, որ բաժանվելով մի ժամանակ մեր նախնեաց եկեղեցուց և յարվելով կաթողիկոսի եկեղեցուն, նախ և առաջ մենք ունեցել ենք մեր սկզբունքը պահել մեր ազգութիւնը» մեր ազգայնութիւն, խօսելու, գրելու և ազգային յառաջանութեան տպագրութեան գործելու լեզուն, մեր աւանդութիւնները, մեր ազգային առանձնապատկերները, սովորութիւնները և հակումները: Ահա այս է որ կը ստիպել և արարաւ իր պարտաւորեալ մեղ ընդդիմաբան պապի պահանջներին ոչ թէ այն ժամանակ, երբ մենք, ինքնակրօնաւոր չը ճանաչողները քառասպապի աւելի բազմաթիւ ենք, քան թէ նորան ուրաջութեամբ ենթարկվողները, այլ այն ժամանակ երբ, տե՛ր մի արարեց, մենք կը մեր թեւք թելով շատ աւելի փոքրաթիւ, քան թէ մասնաւոր և ազգութեաց Հաւունքի և Ազարեանի հետեւողները: Այս խօսքերը արտասանողի աքեթից բոց էր ցայտում և լսողի վրա ընակաբարդ այն ուրախացող տպագրութիւն էր անում թէ յիշաւ թէ կէտ մեր մէջ առհասարակ ընդունված է կրօնափոխ հայն էլ հայ չը համարել, բայց մի և նոյն ժամանակ գալով իրականութեան, տեսնում ենք, որ այդ կաթողիկոսի մէջ շատ աւելի ենթադրա և բարոյական ոյժ կայ ազգութեան ունեւոր մաքառելու, քան թէ կարող էին ունենալ զիցուք Թիֆլիսի զարգացած լուսաւորչական ազգասերները, ունենալով իրանց պարագլուխ մի լրագրի խմբագիր իր բոլոր ակնաւորով...:

Այս, ճշմարիտ է, որ մարդը վրա վատ ազդեցութիւն է անում, երբ տեսնում է այստեղի հայ կաթողիկոսներին Թիւրքախօս, բայց ինչ արած: Աստուած քար ցցէ Հաւունքի, Ազարեանների զիլիսին, որոնք ասանեակ տարիներով զգալուն նպատակ են ունեցել կամաց կամաց, անկատարի կերպով նախապարտատել, խորթացնել իրանց հոռո հայութիւնից այնպէս, որ մի գիղցիկի որ կարելի լինի որ և է պապական Էնցիկլիկով բոլոր հայ կաթողիկոսներին հրամարեցնել տալ հայկական չարական երգելուց և նրա տեղ տալ յայտնական լեզուով ծիսական տարութիւն: Տառնեակ տարիներով, ասում եմ, հետեւելով այս գաղտնի նպատակին և արտաքսելով հայոց լեզուն բոլոր հայ կաթողիկոսներին ուսումնարանից, Թիւրքախօս անելով մինչև վարդապետներն անգամ, Վատիկանի զգրիւն չը կարողացաւ տարածելու տարվա մաքառումը գերել հայ կաթողիկոսների ազգայնութեան հոգին և ճանաչողութիւնը...: Ինչ որ և լինեն

մասնաւոր տպագրութիւններ, ժամանակաւոր յաղթութիւններ Ազարեանների և այլն, բայց բանի էութիւնը մնում է նոյնը, այսինքն՝ հայ կաթողիկոսների ամենազերպաւոր մեծամասնութիւնը մնում է և կը մնալ մեր ազգութեան յաւրած, նորա հետ անբաժան:

Ի նկատի ունենալով Ազարեանի լրագրական խալիֆութիւնը, որի տեղադրանքները կապված է լու թիւրքախօսի այժման տնտեսութեան տեղադրանքներին հետ, պիտի է, որ ուսումնայ մամուլը ձեռք մեկնէ իր տանկաւոր կաթողիկոս եղբայրներին, բարոյապէս քաջալերէ և միակարէ նոյնա իրանց այսպիսի քաջ և արժանի դիմադրութեան և հաստատամտութեան համար: Իսկ ինչ կը վերաբերի Կ. Պօլիս հայ մամուլին, նա բոլորովին չէ կարող լինել ճշգրիտ արտապատիշ ժողովների շանթի և շարժումների, որովհետեւ նորա բոլոր արտապատիշները և բռնած ընթացքը զեկավարվում է իրաների ներշնչմամբ, այլ ոչ ազգային և անձնական պատաճանախութեամբ...:

Ներքինեալ կը գտնէք պապի արած գովաւանութիւնները չիւր յաղբիցի կերպով: Անտուս Հաւունքի և Ազարեանի մասին. տարակից կարող էք իմանալ թէ ինչով է տարբերվում Ազարեանը Հաւունքից, մինչդեռ պատեղի հայ մամուլը էլ խօսք չը մնաց, որ չը շուշալէր զգրիւններին: Նորընտիր կաթողիկոսի «ազգայնական» գործերի վրա, այսպէս է այստեղի մամուլը ամեն ինչի մէջ եւ, թէ վերաբերվի նոյնը պապի նորընտիր արարանակին, թէ ազգային ժողովին, թէ էֆէնդիների արարաններին և թէ զաղապախօս ընկերութիւնների գործունէութեանց...:

Գրիգոր Նիկողոսեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Վիեննայից գրում են անդիական «Standard» լրագրին թէ Ազգական և Բուսաստանը Հայաստանի բարենորոգումների խնդրի վրա մտադիր են մի քանի առաջարկութիւններ աւելն Բ. Կրսանը, բայց միւս տարութիւնները օսմանեան պետութեան այնքան զոհողութիւնները ի նկատի առնելով, տառապանք են, գտնելու ան այժմ, Բ. Կրսան վրա նորից մշտում բանալիները:

—Ամերիկական լրագրիները հաղորդում են որ Գոլօր Տաննէր, որ յայտնակաւ նրանով որ 40 օր աջողութեամբ արտաքու կը պահել, այժմ եւրոպայ գալով ուղեց նորից կրկնել իր փորձը, գրաւ գալով մի եւրոպայի գիտնականի հետ: Բայց նորիւրումս ընկնելով հիւրանոցի սանդուխտներէր վնասվեց և մուտաւ:

—Տոնիկայի Քրանսիական լրագիրներին հաղորդում են, որ հարաւում հանգստութիւն է տիրում, այն ինչ հիւսիսարեւելքում զօրեղ անկարգութիւն է շարունակվում: Միակտից, օգոստոսի 11-ին հաղորդում են, որ ազգաբնակչութեան զինամարտի անելը շարունակվում է: Ձմեռուրական իշխանութեան ձեռքով արդեն 4,000 չըրացաններ են խլված: Քրանսիական զօրերի առողջապահական գրութիւնը շատ լաւ է, որին օգնում է և Միակտի կլիման: որը յայտնի է իր առողջապահական յատկութիւններով: Մոլդաւիան կոնրալ ճանապարհի վրա այցելեց Տոնիկայի ծովափնայն հասանալիները, Միակտի շրջակայները հանդիսաւ են: Տեղական ազգաբնակչութիւնը ընտելանում է նոր կարգերին և հասցնում է Քրանսիականներին իր ապրիլի արդիւնքները, որոնց մեծ աշխատանքով ծախվում է Քրանսիականների վրա:

ՄԵԾԱԿ՝ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

—Ամերիկայի Ղ. Վ. Եթէ կամենում էք որ ձեր նամակները տպվեն, կամ նրանից քաղուածք անենք,—այնպիսիցէք մաքուր գրել: Եթէ ոչ, ձեր նամակները անտպիւ կը մնան, որովհետեւ ամենէին չեն կարողացել:

ԽԱՐԱԳՐԻ—Հրատարակող ԳԵՒԵՐՈՒ ԱՐԵՐՈՒՆԻ